

TRAKYA'DA MİLLÎ MÜCADELE

Prof. Enver Ziya KARAL

Türk İstiklâl Savaşında Batı cephesi Harekât Müdürlüğünde ve sonradan Türk Tarih Kurumu Başkanlığında bulunmuş olan Tevfik Bıyıklıoğlu'nun yayınladığı "Trakya'da Millî Mücadele" adlı eser, yeni Türkiye devletinin kuruluş devrinin bugüne kadar karanlık kalmış, bir safhasını aydınlatmaktadır. Bu esere kadar, Trakya Millî Mücadelesi hakkında okuyucular, gazete sahifelerine aksetmiş olan, çok kısa resmî tebliğlerle ve bir de Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisinde söylemiş olduğu bir iki nutuk ile iktifa etmek zorunda kalıyordu. Kaldı ki bu kaynaklardaki bilgiler de, toplanıp bir araya getirilmiş bulunmadığı için, faydalanmak kolay değildi. Bugün artık Bıyıklıoğlu'nun 566 sahife tutan eseri ve bu esere ek 105 sahife tutan vesikalar cildi ile, söz konusu mevzuu, en ince teferruatı yönünden olduğu gibi, kaynakları yönünden de bir sır olmaktan çıkmış ve çeşitli cepheleri ile tarihe maledilmiştir.

"Trakya'da Millî Mücadele" ikinci elden eserlerden faydalanmak suretiyle değil, fakat orijinal vesikalardan istifade edilerek meydana getirilmiştir. Bıyıklıoğlu devlet arşivinde (Başvekâlet Arşivi) ; Genel Kurmay Harp Tarihi dairesi arşivinde, Türk İnkilâp Tarihi Enstitüsü Arşivinde, konu ile alakalı dosyaları gözden geçirmiş ve şimdiye kadar hiçbir yerde neşredilmemiş olan vesikalardan istifade etmiştir. Fakat bununla da yetin miyerek Birinci Kolordu hareketlerine iştirak etmiş komutan ve subaylara, Trakya Müdafaa Hukuk teşkilâtını kurmuş ve bu teşkilâta çalışmış olan vatanseverlere müracaat ederek hâtıralarını tesbit etmek suretiyle yeni vesikalar da yaratmıştır. Bu yeni vesikalar yardımı ile, resmî vesikaların eksik taraflarını tamamladığı gibi aynı zamanda, bu gibi vesikalarda çoğu kere ifade edilemeyen canlı ve ince bilgiler elde etmiye muvaffak olmuştur.

Bu kaynakların ışığı altında yazılan eser, bibliyografya ve önsözden sonra şu ana bölümleri ihtiva etmektedir: I. Mondros Mütarekesine kadar Trakya meselesi, II. Mondros Mütarekesinden İstanbul'un işgaline kadar Trakya işleri; III. Atatürk'ün Anadolu'ya geçmesinden İstanbul'un resmen işgaline kadar Trakya işleri; IV. İstanbul'un işgalinden Doğu Trakya Yunan taarruzuna kadar Trakya işleri; V. Birinci Kolordu ve Trakya'nın Yunan taarruzuna hazırlanması; VI. Trakya Paşaeli Cemiyeti'nin Trakya dışında tekrar faaliyete geçmesi; VII. Sevr Andlaşmasından Lozan Andlaşmasına kadar Trakya meselesi; VIII. Lozan Konferansında Trakya meselesi.

Bu bölümlerden her birinin ihtiva ettiği olaylarla bunların izah edilışinin kısa da olsa, bir icmalini burada yapmak mümkün değildir. Bu sebeple biz sadece, müellifin bu eseri ile belirtmiye ve tevsik etmiye muvaffak olduğu başlıca fikirleri işaret etmekle yetineceğiz.

Bıyıklıoğlu, Türk İstiklâl Savaşı tarihinin anlaşılmasına ve izahını kolaylaştıracak değer taşıyan şu fikri ortaya koymuştur: Trakya'da Millî Mücadele, Anadolu'daki mücadeleden ayrı bir seyir takip etmiş olmakla beraber, bu iki mücadele kendilerine vücut vermiş olan ruh ve elde etmek istedikleri amaç yönünden bir bütün teşkil ederler. Yani her ikisi de milletin bünyesinden doğan ve Türk vahdetini parçalamak istiyen İtilâf devletlerinin tasarılarına ve istilâlara karşı isyan karakteri taşıyan hareketlerdir. Bıyıklıoğlu, muhtelif vesilelerle, aynı kaynaktan kuvvet alan ve aynı amaca yönelen, bu hareketlerin müstakil bir seyir takip etmiş olmalarının izahına da önem vermiştir. Böyle bir seyrin sebebini, Anadolu ile Rumeli'nin coğrafya durumlarında ve Mondros Mütarekesinden sonra İstanbul'un İtilâf devletleri tarafından işgal edilmiş olmasında görülmektedir. Ve bunda da haklıdır. Haklıdır, çünkü Trakya'nın Anadolu ile irtibatı İtilâf devletleri ve onların tesirini kabul etmiş olan Osmanlı devleti tarafından kesilmiştir. Bu şartlar altında

Trakya'nın, Yunanistan'a karşı kendisini savunması için muhtaç olduğu insan kaynaklarına ve harb gereçlerine sahip olması güçtür ve hattâ imkânsızdır. Buna rağmen ve bu gerçeği bilerek Trakyalıların savaşmayı kabul etmiş olmalarını, Tevfik Bıyıklıoğlu, 1829 dan beri defalarca yabancı istilâsı tanımına rağmen bu bölgede Türklüğün ezilememiş, yıldırılmamış olduğuna atfetmektedir.

Tevfik Bıyıklıoğlu Trakya'da Millî Mücadeleyi, teşkilât, diplomasi ve askerî yönlerden incelerken vesikalari sıkı bir kritiğe tâbi olarak objektif sonuçlara varmaya muvaffak olmuştur.

Osmanlı devleti; bu bölgede savaşın idaresini ele almadığı için, halkın bünyesinden, bir Müdafaa-i Hukuk teşkilâtı doğmuştur. Nüfuzu Trakya'nın her tarafında geçen bu teşkilât, âdeta hükümet vazifesini görerek, Birinci Kolorduya savaş için gerekli her türlü vasıtaları temin etmek ve İtilâf devletleri nezdinde Trakya'nın Türklüğünü savunmak ile görevlidir. Bıyıklıoğlu bu teşkilâtı kuran kimselerin samimiyetinden şüphe etmemekle beraber, başta bulunanların böyle büyük bir işi başaracak derecede ehliyetli ve liyakatli olmadıklarına kaânidir. Aynı zamanda, bunların İstanbul'da İtilâf devletleriyle devam ettirdikleri siyasi münasebetlerde de aldatıldıklarına inanmaktadır. Bundan başka Trakya Müdafaa-i Hukuk idarecileri, Musrtafa Kemal Paşa ile istişareye de önem vermedikleri için psikolojik bir hata işlemişlerdir. Trakya savunmasının bel kemiğini teşkil etmesi icabeden Birinci Kolordu da Bıyıklıoğlu'na göre, kendisine düşen vazifeyi hakkıyla yapmamıştır. Harb Akademisinde uzun zaman öğretmenlik yapan Bıyıklıoğlu, eserinde Birinci Kolordunun savaş esnasında harekâtını gün gün tesbit ederek yapılan taktik hataları göstermiş ve Kolordunun idaresindeki hataları belirtmeye çalışmıştır.

Bıyıklıoğlu'na göre, bir savaşta başarı, yalnız ordunun değil fakat bütün halkın da maddî ve mânevî bütün kuvvet ve kudretini belli bir savaş amacı üzerine toplaması ile mümkündür. Halbuki bu kaidenin, yukarıda da açıklandığı üzere, ilk hatları gerçekleştirilmediği gibi savaş amacı da başlangıçta kesin olarak sınırlandırılmamıştır. Trakyalılar, bir yandan Doğu Trakya'yı savunmaya hazırlanırken öte yandan da Batı Trakya'yı kurtarmayı düşünüyorlardı. Gerçi Batı Trakya'da çoğunluk Türktü. Fakat bu bölge daha Balkan harbi sonunda Osmanlı İmparatorluğundan ayrılmış bulunuyordu. Binaenaleyh Doğu Trakya, henüz kendi mukadderatını savunmak durumunda iken, Batı Trakya'yı kurtarıp onunla birleşmesi tatlı bir hayalden ibaretti. İşte Trakyalıların çalışmalarından bir kısmını Batı Trakya üzerine toplamaları Bıyıklıoğlu'na göre, Trakya Millî Mücadelesi için bir kuvvet değil fakat bir zaaf olmuştur.

Trakya, Yunan ordusu tarafından işgal edildikten sonra, Bulgaristan'a sığınan Trakya vatanseverleri mücadele merkezlerini orada kurmuşlar ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal ile irtibat kurarak bundan sonra onun direktifleri dairesinde hareket edip faydalı işler yapmışlardır. Bu çalışmalar Bıyıklıoğlu'nun eserinde büyük bir yer işgal etmektedir. Bulgaristan'daki teşkilâta dahil üyelerin adları verilmekte ve her birinin mücadeledeki rolü belirtilmektedir. Bıyıklıoğlu başarısızlıkla nihayetlenmiş olmasına rağmen Trakya Millî Mücadelesinin, Türk'ün istiklâl aşkının canlı bir şahidi olduğunu ispat etmeye muvaffak olmuştur.

Doğu Trakya'nın vatana ilhakı Mudanya mütarekesi ile sağlanmış olduğundan, Lozan Konferansında bu bölge tartışma konusu olmamıştır. Bıyıklıoğlu konferansta Türk delegasyonunda üye olduğu için, bu konuyu etraflı bir şekilde kitabının son bölümünde incelemiştir. Batı Trakya'yı halkının çoğunluğunun Türk olmasına rağmen; ana vatana kazandırılmasına engel olan tarihî ve siyasi sebepleri incelemiştir.

20. I. 1956

Ankara Dil - Tarih ve Coğrafya Fakültesi

Prof. ENVER ZİYA KARAL